

Õiguskantsler

Hr Hannes Liivak
Tallinna Vangla
talv.info@just.ee

Teie nr

Meie 20.01.2020 nr 7-7/191450/2000290

Pereliikmete vastuvõtmine vanglas

Austatud härra direktor

Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 03.10.2019, kuidas võetakse Tallinna Vanglas vastu pikaajalisele kokkusaamisele tulnud kinnipeetavate lähedasi ja lapsi.

Eelpääsلاس külastajaid vastu võtnud töötajad olid napsõnalised ja ranged, ei pööranud erilist tähelepanu kokkusaamisele tulnud lastele ega pakkunud neile teenistuskoelega läbiotsimisel piisavalt tuge. Vangla eelpääsلا ooteruumis ei ole lastele sobivaid ajaveetmise võimalusi. Kokkusaamiste aegu määrates ei arvesta vangla ühissõidukite sõiduplaaniga. Vangla ei ole suutnud veenvalt selgitada, millistel erandlikel asjaoludel oli põhjendatud pikaajalisele kokkusaamisele tulnud külaliste läbiotsimine neid kõiki täielikult lahti riietades. Vangla julgeolek on väga tähtis, ent inimese ja eriti lapse õigusi niivõrd piirava meetme kasutamist saab tingida vaid konkreetne ohuhinnang. See saab põhineda näiteks külalise varasemal käitumisel, vanglale eelnevalt teadaoleval infol, vanglas külastuse eel või selle ajal ilmnenu asjaoludel. Täieliku lahtiriietamisega läbiotsimine tuleb dokumenteerida nii, et selle põhjendatust saaks tagantjärele kontrollida.

Peresid ja lapsi austav ning nende vajadustega arvestav kohtlemine mõjutab oluliselt kokkusaamiste arvu, sest lähedased ja lapsed soovivad meeldiva õhkkonnaga kohtumistele tihemini tulla. Kokkusaamistest saadud positiivne kogemus tugevdab peresidemeid ja aitab suunata kinnipeetava õiguskäitlusele teele. Nii on võimalik vähendada [uute kuritegude](#) toimepanemise riski ja seega mh [vangistuskulusid](#).

Õiguskantsler on korduvalt saatnud vanglatele (sh Tallinna Vanglale) soovitusi kokkusaamiste korraldamise ja kokkusaamisele tulnud perede ja laste vastuvõtmise kohta.¹ Kahjuks ei ole Tallinna Vangla neid soovitusi kuigi palju rakendanud.

¹ Vt nt 2014. aasta [soovitus](#) Tallinna Vanglale, 2014. aasta kontrollkäigu [kokkuvõtte](#) Viru Vanglale, 2016. aasta [soovitus](#) Tallinna Vanglale, 2016. aasta Tartu Vangla kontrollkäigu [kokkuvõtte](#) lisa, 2017. aasta Tallinna Vangla kontrollkäigu [kokkuvõtte](#) lisa, 2019. aasta Viru Vangla kontrollkäigu [kokkuvõtte](#), 05.11.2019 [soovitus](#) Tallinna Vanglale.

Asjaolud

03.10.2019 tuli Tallinna Vanglasse kinnipeetavatega pikaajalisele kokkusaamisele 12 külalist: vanemad, vanaema koos kolme lapselapsega, abikaasa lapsega, abikaasa imikuga, lapseotel abikaasa, abikaasa.

Õiguskantsleri nõunikud jälgisid kokkusaamisele tulnute läbiotsimist teenistuskoera abiga. Lisaks kinnitas vangla, et külaliste asjad otsiti läbi röntgeniseadme abil ja kompamisega. Kõik külalised otsiti läbi kehaskanneri abil ja kompamisega, samuti täielikult lahtiriietamisega. Erandina ei pidanud vanemaealine, lapseotel külaline ja lapsed täielikult lahti rietatuna kükitama. Keelatud aineid ega esemeid külaliste juurest ei leitud.

Teenistuskoeraga läbiotsimine toimus eelpäaslas. Samal ajal viibisid ruumis ka vangla töötajad ja külastajad, kes ei olnud pikaajaliste kokkusaamistega seotud. Koerajuht kogus kokkusaamisele tulnud pered ja lapsed vanglasse viiva ukse juurde ning teatas neile eesootavast teenistuskoeraga läbiotsimisest. Töötaja palus vanematel hoida sülelapsed näoga enda poole ja kätega järske liigutusi mitte teha. Töötaja toon oli range ja selgitus napsõnaline. Rihmast vabastatud teenistuskoer jooksis inimeste keskele, koera liigutused olid kiired ja äkilised. See ehmatas kokkusaamisele tulnud lapsi, lapsed puhkesid nutma ja pugesis lähedaste varju.

Eelpäasla ruum on suhteliselt väike, mistõttu ei olnud võimalik nii suure hulga inimeste vahel koera piisavalt täpselt suunata. Seetõttu otsis koer läbi ka kõik teised sel hetkel ruumis viibinud inimesed. Eelpäaslast saadeti kokkusaamisele tulnud lähedased ja lapsed vanglasse, kus nad otsiti läbi teiste meetoditega.

Suhtlemine

Kokkusaamiste korraldamisel tuleb arvestada, et pereliikmed ja eriti lapsed on vanglakülastuse pärast tihti ärevuses ja hirmul ning võivad tunda enda lähedaste toimepandud tegude tõttu süüd ja häbi. Seetõttu on väga oluline, et vanglatöötajad oskaksid luua kinnipeetavate lähedaste ja eriti lastega sooja ja inimliku kontakti. Vanglas ka kõige pere- ja lapsesõbralikumate ruumide olemasolul sõltub töötajate suhtlemisest suuresti see, kas pere ja laps soovivad oma lähedase või vanemaga vanglas kohtuda.

Soodustada ja julgustada tuleb töötajate käitumist, mis on empaatiline, mõistev ja pingelises olukorras lohutust pakkuv. Perede ja eriti lastega suhtlemisel tuleb eelistada mitteformaalset keelekasutust. Hoiduda tuleks vanglatöö terminite kasutamisest (nt vangistuses lähedase kohta „kinnipeetav“), mis võivad eriti lastes süvendada vanema vangistuse ja vanglakülastusele eelnevate toimingutega seotud stressi. Lapsi vastu võttes peaksid töötajad suhtlema otse nendega ja andma neile toimuva kohta eakohaseid selgitusi. [Mittetes teistes riikides](#) kannavad kokkusaamistega tegelevad töötajad tihti vanglavormi asemel vabaajarõivaid (koos nimesildiga), et mitte rõhutada vangla ranget ja karistuslikku keskkonda.

Vanglal tuleb rohkem pöörata tähelepanu töötajate suhtlemisele kokkusaamisele tulevate perede ja lastega. Lähedaste ja laste kohtlemine peab olema asjatundlik ja laste emotsionaalset ning füüsilist heaolu toetav.

Kokkusaamiste aeg

Tallinna Vangla [kodulehel](#) on teave, et pikaajalised kokkusaamised toimuvad olenevalt nädalast kas teisipäeviti, neljapäeviti või laupäeviti kella 13.15 kuni järgmisel päeval kella 14-ni. Pikaajalise kokkusaamise vormistamist alustatakse kell 12. Külaline peab vangla eelpäaslas olema 30 minutit varem ehk kell 11.30.

Vangla juurde viiva Harju maakonna bussiliini nr 160 [sõidugraafiku](#) järgi on võimalik vanglasse jõuda tööpäeviti kell 10.36 või kell 12.04. Nädalavahetustel peatub buss vangla juures kell 10.17 või kell 12.17. Inimestel, kellel pole võimalik sõita isikliku sõidukiga või taksoga, on seega kaks võimalust – kas jõuda kokkusaamisele oluliselt varem või hilineda.

03.10.2019 ootas näiteks üks ema lapsega eelpäaslas vastuvõtmise vormistamist üle pooleteise tunni. Kuni kokkusaamise alguseni veetsid nad seega vanglas oodates rohkem kui kaks ja pool tundi. Kaks külalist tulid hilisema bussiga ja jõudsid vanglasse mõni minut pärast kella 12 ning said seetõttu töötajate pahameele osaliseks.

Pikaajaliste kokkusaamiste ajad vajavad ülevaatamist ning kohandamist, et ka ühissõidukitega saabuvad külalised jõuaksid kokkusaamisele parajaks ajaks ega peaks pikalt ootama. Pikalt oodata on ebanõuetav ennekoike väikelastega kokkusaamisele tulnud inimestel.

Eelpäasla ooteruum

Eelpäasla ooteruum ei arvesta eri vanuses laste vajadustega. Tualettruumis puudus mähkimislaud. Ooteruumis ei olnud lastele mängunurka, joonistusvahendeid, raamatuid jms. Eelpäaslas ei olnud ka kokkusaamiste kohta infomaterjale. Külalistele oleks abiks lihtne ja selge teave kokkusaamise eri etappide, võimalike läbiotsimiste jms protseduuride kohta.

2017. aasta [kontrollkäigu kokkuvõtte](#) lisas palus õiguskantsler Tallinna Vanglal kokkusaajate ooteruumi hankida lastele mängimiseks või ühistegevuseks vajalikke vahendeid, sisustada ruum sobiva mööbli ja mängunurgaga ning panna välja kokkusaamiste korda tutvustav info. Palun neid soovitusi järgida ka vangla uutes hoonetes.

Läbiotsimine

Vangla julgeoleku tagamiseks otsitakse enne kokkusaamist läbi kinnipeetavate lähedased ja lapsed ning nende asjad. Läbiotsimist tehakse teenistukoera abiga, kehaskanneriga, röntgeniseadmega, metalliotsijaga, kompamisega ja täielikult lahtiriietamisega. Kui osutub vajalikuks ja inimene on sellega nõus, kontrollitakse vangla meditsiinosakonnas inimese kehaõõnsusi ning narko- ja alkoholihoovet.

Vangla julgeolek on väga tähtis, ent selle tagamiseks tuleb rakendada meetmeid, mis on eesmärgi suhtes proportsionaalsed. Mida piiravam on meede, seda põhjalikumalt tuleb selle kasutamist kaaluda. Kui kõik külalised otsustatakse iga kord täieliku lahti riietamisega läbi otsida, viitab see kinnistunud reeglile ja kaalutluse puudumisele. Üldised viited julgeolekukaalutlustele, samuti aastate jooksul keelatud esemete ja ainete leidmisele (mis ei ole seotud just nende külalastajatega) ei ole piisavad, et õigustada niivõrd piirava abinõu iga kord ja kõigi suhtes kasutamist. Seda toonitas õiguskantsler juba ka varem Tallinna Vanglale läbiotsimiste korraldamise kohta saadetud [soovituses](#).

Vanglas viibivad väga erinevad inimesed, kes kannavad karistust väga erineva iseloomuga kuritegude eest. Ka kinnipeetavate lähedased on väga erineva taustaga inimesed. Meelevaldne on eeldada, et kõigi kinnipeetavate ja neid külastama tulnud lähedaste puhul on ühtviisi kõrgendatud oht keelatud esemete ja ainete vanglasse toimetamiseks. Selline lähenemine viitab dünaamilise julgeoleku puudumisele vanglas. [Dünaamiline julgeolek](#) eeldab muu hulgas, et vanglaametnikud tunnevad asutuse kinnipeetavaid ja suhtlevad nendega. Nad teavad, mis vanglas toimub ning oskavad olukordi asjatundlikult hinnata (sh seda, kas kinnipeetav kavandab või on kinnipeetaval suurendatud huvi saada külastajate kaudu vanglas keelatud esemeid või aineid).

Õiguskantsleri kogutud andmetel on teiste riikide vanglate praktikas täieliku lahtiriietamisega läbiotsimine äärmuslik abinõu, mis tuleb kõne alla üksnes konkreetse ja põhjendatud kahtluse korral.² Selleks, et vanglasse ei satuks keelatud esemeid ega aineid, otsitakse vajaduse korral pärast kokkusaamist läbi ennekõike kinnipeetav. See on tavapärane ka Eesti vanglates.

Määruse „[Järelevalve korraldus vanglas](#)“ § 32 p 2 kohaselt on kinnipeetava läbiotsimine kohustuslik sh pärast pikaajalist kokkusaamist. Nii vähendatakse märgatavalt võimalust, et vanglasse satub kokkusaamise järel keelatud aineid ja esemeid. Kokkusaamise ajal keelatud ainete tarbimist saab tuvastada pärast kokkusaamist kohustusliku narkotestiga, tubakatoodete tarbimist saab kindlaks teha haistmise ja kokkusaamistuppa paigaldatud suitsuandurite abil. Kui leitakse keelatud aineid või esemeid, võib kokkusaamise ära jätta või edaspidi kokkusaamisi piirata. Samuti annab see põhjendatud kahtluse järgmistel kordadel konkreetsete külaliste ulatuslikumaks läbiotsimiseks.

Tallinna Vangla ei ole fikseerinud ega põhjendanud, millistel erandlikel asjaoludel otsustati kõik 03.10.2019 pikaajalisele kokkusaamisele tulnud külalised täieliku lahtiriietamisega läbi otsida. Seesugune läbiotsimine saab tugineda üksnes konkreetsetele asjaoludele. Meetme rakendamise võib tingida näiteks vanglale eelnevalt teadaolev info, külastajate varasem käitumine, vanglas külastuse eel või selle ajal ilmnenu asjaolud. Info läbiotsimiste kohta tuleb talletada nii, et selle põhjendatust saaks tagantjärele kontrollida.

Kokkusaamisele tulnud lähedaste ja laste ning nende asjade läbiotsimiseks teenistuskööriga tuleb valida sobiv ruum. Teiste inimeste viibimine teenistuskööriga läbiotsimise juures ei ole vajalik ega põhjendatud ning tekitab õhustiku, mis võib mõjuda lähedastele ja lastele vaenuliku ning heidutavana.

Ootan tagasisidet soovitudele 13. märtsiks 2020.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Koopia: Tartu Vangla, Viru Vangla, Justiitsministeerium

Ksenia Žurakovskaja-Aru 693 8404.Ksenia.Zurakovskaja-Aru@oiguskantsler.ee

² Vt ka Taani [korraldust](#) vanglate külastuse kohta §-d 10–14; Rootsi [vangistusseaduse](#) ptk 7 § 3, ptk 8 jaod 3–7, Norra [karistuste täideviimise akti](#) jaod 27–28; Islandi [karistuste täideviimise akti](#) § 47, Soome [vangistusseaduse](#) ptk-d 13, 17; Austria [vangistusseaduse](#) § 101.